

INDEKS KNJIGA

Takvu perfekciju lirske operacije on izvodi strogom racionalnošću u znakovnoj analizi pojma, tj. motiva koji se asociira. Pri tom je očevidan, i ne retko i uspešan, napor za oslobađanje od tradicionalnog sistema arhaične imaginacije i pronalaženje novih znakovnih vrednosti.

Glavna osobina ove poezije jeste strog, čak i škrt, odnos prema asocijacijama koje interpretiraju motiv. Oštra refleksivna struja provlači se kroz čitavo lirsko tkivo knjige. Pritom paradoks predstavlja osnovni model koji profilira takav nabijeni tip vokacije. Makedonska poezija, u stvari, obiluje izvesnim strukturama poetskih slika građenih isključivo od kaleidoskopskih asocijativno-metaforičkih varijacija paradoksa. Na njima se ocrta iznijansirana i gipka polifonija ove stilsko-izrazne strukture, koja zauzima prilično izdiferenciran i funkcionalan prostor unutar nje. Ovo posebno dolazi do izražaja u poetici trećegeneracijskog kruga pesnika, koji su najviše ispitivali njegovu fluidnu stilsku perfekciju, izdižući je na nivo lirskog koncepta. Kod njih je paradoks, koji neretko predstavlja temelj pesničke slike, izvučen izvan škrte iverice kontrasta. Postavljena otvoreno, njegova tvrda supstanca u spektru imaginacije postaje suptilan fluid koji pokreće sliku.

Taj specifičan odnos prema paradoksu kao asocijativno-lirskoj strukturi, čije je vrelo najčešće nalaženo u folkloru, u mnogome je obogatilo i originalno obojilo izraznu fakturu savremenog makedonskog pesništva. Ali Siljanovski svoj uzor na tom planu kao da ne izvlači iz njenog magnetnog polja. U stvari, najmlađa pesnička imena, kojima pripada i Siljanovski, ne zapostavljaju lirski princip paradoksa mada ga ne neguju takvim stilskim rafinmanom kao pesnici treće generacije. Njegovo transponiranje kod ovog pesnika ne samo što je najuočljivije, već je i najintenzivnije. Paradoks kod njega predstavlja koncepciju asocijativne i ideativne vokacije tematskog i motivskog bloka u pesmi. Ali, umesto fine i zaokružene lirske prozračnosti on je ovde elipsoidno ogledalo koje odslikava reske disonantne valere pesnikovog mikrokosmosa.

Metod u strukturalno-stilskom postupku upućuje, na prvi pogled, prema reminiscenciji poetike Vaska Pope. Što se tiče radijacije njene formalne asocijativne strukture, poezija ovog pesnika nije ostala imuna. Malo preciznija analiza forme će ovo potvrditi, ali će istovremeno potvrditi i samosvojni stepen originalnosti kojom ovaj pesnik uspeva, van koncepta u kome je našao uzor, da jarko podvuče koncept sopstvene vokacije.

Takva eksplicitno naglašena samobitnost ogleda se, pre svega, u eksplozivnom dinamizmu ekspresivnog tempiranja metafore. Ali, u takvom stilu lirske vokacije možemo potražiti i neki od nedostataka ove poezije. Reč je o preforsiranosti i stremljenju ka maksimaliziranju refleksivne poente na račun senzibilitnosti. Na sreću, takva racionalizacija sa imaginacijom (koja ovom pesniku ne nedostaje) koja se nudi, nije svedena na neinventivne i šablonski konstruisane metaforične teoreme.

Treba ukazati i na dvojni tematsko-motivski blok koji se tako čisto kristališe u knjizi. Jedan od blokova povezan je sa apstraktnim pojmovima koji odslikavaju čovekovo biće, kao što su: Saznanje (»Podeljeno saznanje«), Ljubav (»Ljubav i majstori«), Usamljenost (»U semenu reči«), Duša (»Kosmos u ambaru«, Unutrašnja ogledala«, »Zarobljenik sebe«). Drugi blok pokazuje »netradicionalnu« invenciju i originalan i svež pesnički potencijal. On je zasađa u knjizi najavljen kao skica-koncept buduće otpornije i kompleksnije pesničke avanture.

Eftim Kletnikov

ZORAN SLAVIĆ: »PRIVID SREBRA«

(Srpska čitaonica Irig, edicija »Stražilovo«

Prva pesnička knjiga Zorana Slavića razdeljena je u šest ciklusa među kojima se, na prvi pogled, ne vidi i ne oseća nikakva vidnija i smislenija razlika. Čitaocu se, čak, učini da se u nekom od sledećih, narednih ciklusa, oseti daleki valer negde napred ispisane pesme i to takav da ni sam po sebi nije nov već samo kao pribeležka autora da se na prethodnu temu nečeg novog setio. Pomalo otežavajuća igra inverzijom i skladom koji se prilikom prvog čitanja ne da odmah osetiti, čini Slavićevu poeziju izazovnijom za dublja i kompletnija upoznavanja.

Prva varka koja se ukazuje kod raščlanjivanja i analize Slavićeve poezije je posezanje za »kategorijom slike«. Dešavajući se, dakako, u jezičkom činu, razučeno tražeći i pronalazeći lični sklad, ovde je slika samo deo proživljene premise koja će, sredstvima imaginacije, omogućiti stameni poetski postament.

Danas već popularno objašnjavanje slike ne zaobilazi pojavu *imažinizma* u poeziji između dva rata, pogotovo u Rusiji toga doba kada su poznati imažinisti bili i Vadim Šeršenjevič i Anatolij Marijengof. Ne ulazeći u dublju analizu samog imažinizma i njegovih doprinosa ili kočenja u razvoju evropske poezije, konstatujemo samo to da su se upravo ova dva ruska pesnika, u sferama stilistike i versifikacije, naivno izrekla svojim sukobom oko toga šta je slika i kakva je njena uloga u poeziji. Dok je Šeršenjevič propagirao slobodan sled slika koji se ubacivanjem stotine ili izbacivanjem jedne ne narušava, Marijengof je insistirao za logičkom sponom među slikama. Ova digresija može nam poslužiti kao dokaz pronalazača varke, pomenute varke u vezi sa slikom i upotrebom slike u Slavićevoj poeziji.

Slika u ovoj poeziji završava se odjekom preživljenih emotivnih stanja, bez svog sopstvenog sadašnjeg trenutka slika se taloži u govornom i ritmičkom nanosu koji poseduje svaka pesma, ne kao razrešenje već kao dokaz prisutnih ili pomenutih tek ovlaž, iluzija.

»Nekadašnja slika
u suvo ohlađena
U podzemljima još živi našeg
krotoka. . .«
(Izvan našeg vida)

Na prvi pogled previše intimizirana i hladno pretočena u netrajni fragment, ova poezija teško ulazi u tuđa iskustva zbog stare greške čitanja koja latentno ali nesavladivo uvek traži poznati ili lagodni ton. U ovoj poeziji nema one prave melanholije koja se na prvi pogled čini da će svakog časa i iz svake pesme iščileti. Presecana i prošivana sažetošću atmosfere, brušena oštrom i svežom opservacijom i primetnom potragom za novim skladom koji to neće biti samo sam po sebi, pesma Zorana Slavića beži iz pogrešno nametnutog privida i slučajnosti, i kao dobro zapakovan ranac polako se prošiva, na svetlo se pojavljuju i novi elementi i novi zahvalni teret za poznanstvo sa ovom pesničkom avanturom.

»Troši se naša uglačana uspomena
Od latica svetla staklu poverena
Tkanje mašte suzdržano.«

Osenčeno i kontrastirano, u sadejstvu sa širinom slike i sažetošću jezika, ova poezija ostavlja možda nedefinisan utisak ali budući da kao takva i ne može biti pisana samo zbog utiska, ona neprekidno tra-

LJUPČO SILJANOVSKI: »UNUTRAŠNJA OGLEDALA«

(Savez literarnih društava i klubova SRM,
Skopje, 1974.)

Ljupčo Siljanovski je u prostor savremene makedonske poezije ušao naglo, ne najavljujući se na stranicama književnih listova i časopisa. Već njegova prva knjiga stihova donosi sobom novinu i prijatno iznenađenje. Važan je njegov originalni izrazni potez. Njime ovaj mladi pesnik čvrsto fiksira svoj lirski predeo u kome dominira hermetička varijanta vokacije. Sam naslov njegove prve knjige stihova eksplicitno definiše pesnikov metod zatvorene lirske interpretacije motiva. Ali treba podvući da tako strogo postavljen introspektivni mikroskop, (koji pesnik definiše kao »Unutrašnja ogledala«) u ovom slučaju nema nameru da otkriva nežno rafinisane i fino iznijansirane valere tematskih i motivskih apstrakcija, karakteristične za pesništvo čistog orfejskog tipa. On će ovde biti skoro isključivo usmeren ka laboratorijskoj preciznosti percepcije, koja ispituje dominantne egzistencijalne asocijacije koje eminiraju iz stvari oko sebe i u sebi. Pri tom semenka bića stoji u sredini kao centralni impuls koji pokreće pesničke slike. Tako čisto ontološki obojen ritam najizrazitije je utisnut u uslovnom materijalu.

Ovde je učinjen refleksivni napor da se asociira tezom — namera je da se istraže bitne semantičke varijacije motiva koji je egzistencijalno postavljen. Pri tom, vrlo većto, njegova diskurzivna gama biva transformisana u metaforičku strogost meditacija.

je kao traženje, njen govor se ne služi pre slabom jednostavnošću kao ni veštačkim probiranjem, ona približava *nagoveštaj* rečenom a raznobojnost podsticajima.

Radivoj Šajtinac

SRBA IGNJATOVIĆ: »SALOMINA ČINIJA II«

Bagdala, Kruševac, 1974.)

U izdanju »Bagdale« pojavila se druga knjiga kritika Srbe Ignjatovića, koja se, kao i prva, zove »Salomina činija«. Sam naslov podrazumeva poznavanje prve Ignjatovićeve knjige, na čijem početku stoje stihovi rumunskog pesnika Marina Soreskua, iz kojih je i uzeta sintagma »Salomina činija«. Kako ovih stihova nema na početku druge knjige, čitalac bi mogao biti u zabuni — šta naslov zapravo znači.

Grubo parafrazirano Soreskovi stihovi sadrže sliku biblioteke kao mesta sa koga nas posmatraju umne i najumnije glave. Knjige u vitrinama biblioteka samo su dokaz postojanja mnogih ljudi, trag njihovog prolaska kroz dolinu suza, pre nego što su otišli, i fizički nestali. Nešto od duha tih ljudi ostalo je zabeleženo u kukama slova. Te glave, sada, posećene, gledaju nas iz vitrina kao sa Salomine činije. Ovom metaforom Soresku želi da kvalifikuje akt pisanja kao akt jedino mogućeg življenja; knjige su jedini modus vivendi pisaca; one su supstitut za njihove glave. Ili drugačije rečeno pravi pesnici svoje knjige žive.

Predmet Ignjatovićeve knjige su traktati i kritička hrestomatija; neka vrsta kritičarskog dnevnika koji je pažljivo pratio sve događaje od značaja u srpskoj književnosti za proteklih deset godina, bilo da je reč o antologijama, časopisima, ili novim idejama i novim književnim pojavama.

Ono što Ignjatovića zanima kao osnovni problem to je fiksiranje novog: šta je ono što je novo u srpskoj književnosti, čime je pojava inovacija objektivno uslovljena i kakve će posledice po dalji tok književnosti novo, kao takvo imati. S tim u vezi, ne treba smetnuti s uma distinkciju hronološki novog i kontaktno novog. Hronološki novo je nešto što se de facto prvi put pojavljuje, s obzirom na dimenziju vremena; a kontaktno novo je nešto što je već kao književna činjenica postojalo ranije, ali što mi tek sada upoznajemo, što postaje novo u kontaktu s nama, bez obzira što je, recimo, nastalo pre više stotina godina. Pravih inovacija u literaturi, po pravilu ima malo, i Ignjatović se trudi da izdvoji efemerno od bitnog, prvidno novo od pravog doprinosa literaturi.

Autor dvojako posmatra problematiku eksperimenata u literaturi. Čitava književnost se može posmatrati kao veliki eksperimenat ljudskog duha. U užem smislu, eksperimenat je deo kreativne problematike. Tek u kreativnom procesu vidimo u kojoj je meri eksperimenat svrsishodan, i u kojoj je meri obogaćen, srećni spoj starih i novih kvaliteta.

Ignjatović zapaža jednu bitnu karakteristiku moderne srpske literature, koju naziva »novom tekstualnošću«, a to je takav književni postupak koji u sebe uključuje niz do tada manje poštovanih jezičkih oblika kao što su: kolokvijalni govor, dijalektizmi i argo, koji svojim pomećenim značenjima obrazuju vlastite sisteme. Na isti način nestaje tradicionalne i krute omeđenosti rodova i žanrova. Sve je ovo znak svejvrnog otvaranja i rušenja raznih tabua, počev od tematskih do jezičkih i oblikovnih, nastalih u okviru stare literature. Analogno ovoj pojavi u našoj savremenoj poeziji i prozi, u esejistici je takozvana nova tekstualnost shvaćena i kao stvaralački i

kao teorijski princip, odnosno kao isključivo ispitivanje teksta — jedinog ključa za rešavanje zagonetki literature in extremis.

Komponovana od novinskih i časopisnih tekstova, u većoj meri, knjiga Srbe Ignjatovića premašuje svoje uske okvire i dobija daleko širi značaj. Neobično dobro uočene pojave Vidosava Stevanovića u prozi, ili Milutina Petrovića i Mirolava Maksimovića u poeziji, kao i pažljivo valorizovanje pojave niza mladih pisaca čine Ignjatovićevu knjigu zanimljivim svedočanstvom o našoj modernoj literaturi, u kojoj će tek budućnost reći pravu reč.

Zvonimir Kostić

IVAN MAKSIMOVIĆ: »TEORIJSKE OSNOVE DRUŠTVENE SVOJINE«

(Centar za ekonomska istraživanja, Beograd, 1974.)

U obimnoj literaturi o društvenoj svojini koja se kod nas i dalje povećava zahvaljujući živoj privlačnosti i aktuelnosti ove interdisciplinarne kategorije, knjiga Ivana Maksimovića »Teorijske osnove društvene svojine« može se smatrati radom trajne vrednosti, ne toliko po novim teorijskim idejama koliko po temeljnoj i konzistentnoj teorijsko-metodološkoj analizi »društvene svojine u uslovima samoupravnih odnosa« i specifičnosti »metoda i kriterija prisvajanja u našem društvu«.

Kroz predgovor i šest logički artikuliranih poglavlja (sa naslovima: Biće svojine kao ekonomska kategorija; Društvena svojina kao ekonomska kategorija; Samoupravni ekonomski odnosi i problemi društvene svojine; Ekonomska sadržina teorijskog modela društvene svojine u samoupravnom sistemu privređivanja; Model društvene svojine i problemi samoupravne robne (tržišno-planske) privrede; Ekonomski i institucionalni problemi valorizacije i alokacije sredstava u društvenoj svojini (autor daje eksplicite bića i modela društvene svojine »u uslovima i odnosima samoupravnih odnosa proizvodnje« i nužnim teorijskim i empirijskim aspektima, što je i »tematska centrala« knjige.

Predgovor predstavlja ekspoziciju za povod nastanka knjige i njene strukture »koja počinje od klasičnih stavova o prirodi svojine i društvene svojine sa njihovim potpunim razvijenim karakteristikama, da bi potom, metodom sukcesivne aproksimacije, bile date teorijske karakteristike društvene svojine, prvo u uslovima državnog socijalizma i, potom, u uslovima samoupravljanja«.

U prvom poglavlju autor određujući biće svojine, najpre eksplicira dve bitne karakteristike svojine kao ekonomske kategorije, čime, pored metode preciznosti određuje i kolokvijalnu upotrebu ovog pojma. Ekonomska sadržina je prva, a forma odnosno oblik preko koje se sadržina ispoljava je druga bitna karakteristika svojine. Naglašavanje da se sadržina, ekonomski odnosi i forma (ukupnost svojinskih funkcija) nalaze u stalnoj dijalektičkoj međuzavisnosti i uslovljenosti, izvesno vodi zaključku da se svojina »transformiše iz jednog oblika u drugi, iz jedne razvojne faze u drugu — shodno promenama u kompleksu proizvodnih snaga i odnosa proizvod-

nje«. Svi dalji konstitutivni elementi svojine i prisvajanja obuhvaćeni ovim poglavljem zaključno sa juridičkom formom i pravnim režimom ekonomskog prisvajanja, samo su logički sled integralnog tretmana svojina kao istorijske kategorije.

Drugo poglavlje se odnosi na izvođenje društvene svojine iz elemenata bića svojine uopšte i specifičnog istorijskog sadržaja i odnosa koji karakterišu posebne tipove društvene svojine. Kako empirijsko-istorijski elementi za generalizaciju specifikuma društvene svojine postoje i u različitim stadijima društvenog razvitka i sa različitim bogatstvom forme i sadržine, autor suptilnim metodološkim pristupom izvodi osnovnu intenciju.

Centralno mesto u knjizi zauzimaju analize samoupravnih ekonomskih odnosa, modela društvene svojine i samoupravne robne (tržišno-planske) privrede.

Osnovna teza (bez namere upuštanja u detalje) ovih poglavlja je u odgovorima na sledeća pitanja:

— koji su glavni problemi društvene svojine proistekle iz razvoja samoupravnog socijalizma u Jugoslaviji;

